

30

~~G. W. 27.~~ EX BIBLIOTH.
NATIONIS HUNGAR.

VITEBERG.

VI-26.

SIGNAT. ciobcccxiij.

Stückzettel erled.
11. XII. 1949.

A. A. C. C.

DISPUTATIO
EXERCITATIONUM PHILO-
SOPHICARUM XLI,

De

IUSTITIA ET IURE.

Quam,

Divinâ benignè adjuvante Gratiâ,

SUB PRÆSIDIO

M. TOBIÆ TILEMANI

VVitteb. Colleg. Philos. Adjuncti,

Liberalis exercitiij gratiâ defendendam suscipiet,

JOHANNES MOLLERUS, BERO-
lino-Marchiacus,

In celeberrimâ VVittebergensi Academia,

ad diem 1. Junij, hora & loco solitis.

Gregor. ut habetur Can. 12. qq. 2. cum
devotiss.

Summum in rebus bonum est Iusticiam colere, ac sua cuiq; jura servare.

*& in subiectos non finire quod potestatis est fieri, sed quod æ-
quum est fieri & custodiri.*

WITTEBERGÆ,

Typis Iohannis Gormanni, ANNO M. DC. XI.

VIRIS CLARISSIMIS,
MEDICIS PERITISSIMIS,

Dn. IOHANNI MOLLERO

Archiatro Electorali Brandenburgico,

*PARENTI SUO ADMODUM RE-
VERENDO:*

Dn. JOHANNI GEORGIO MAGNO,

Dn. ALBERTO HOHENZVVEIG,

Dominis Affinibus meis colendissimis:

Hanc de Justitia & Jure disce-
ptationem.

*EX OFFICIO, EX ANIMO,
QUIA CUPIO QUIA DEBEO
LUBENS MERITO LIBO*

Respondens.

PRÆLOQUIUM.

Toraculum Delphicum celeberrimum, ut mellitus Plato in *F. dial. de Philos.* hoc refert, præcepit salubriter, *δικαιοσύνην ἀσπέν κὶ σαφροσύνην*. Et infelix Theseus, ut hoc notat unicus Poetice laudis Sirenophœnix Virgilius, in lib. 6. *Æneid.* inter media infernalium penarum tormenta, lamentabili voce monuit fideliter, *Discite justitiam.* Etenim in uni versâ hac Mundi machina nihil usquam in omni honestate rerum repertum est inventumque, quod sic omnibus universim opportunitatum circumfluat copijs, ita præclarissimis floreat utilitatibus, (quas magis ad numerum nosse non potes — Quam scire quot Fonij veniant ad litore fluctus) ac ipsa Iustitia: Quæ excellentissima virtus, Cic. lib. 1. de Nat. Deor. imò omnium virtutum causa atque sentina, Idem lib. 1. de Leg. istud est vinculum, per quod Respubl. coheret, ille spiritus vitalis, quem hæc tot millia trahunt, Sen lib. 1. de Clem. cap. 4. illa fidissima anchora, quâ omnis honestas, quâ omnes leges unice sistuntur, ac quâ mota sublata vè non dicam domus ulla, non civitas, non gens, non hominum inter se societas, sed ne ipsa Univerſitas rerum stare ac iuvari se punctum temporis potest, Cic. lib. 3. de Leg. Hinc non immeritò Iustitiam in Capitolio vicinam Iovis Opt. Max. Romani esse voluerunt: Ut enim ille tutor humani generis, sic & ista, Cato Cens. Inde ex Indis, qui Pedalij vocantur, nil in sacrificijs aliud à Dijs immortalibus voris exposcebant, quam Iustitiam: Rati omni re planè compotes se futuros, si eam modò unam consecuti forent, Cæl. Rhodig. lib. 2. 3. variar. cap. 9. Ideo quoque, & maximus ille vir, Plato, in lib. 2. de Republ. & elegans elegantie magister Cicero in lib. 1. de Leg. adseruit jure: Nihil esse præstabilius quam planè intelligi Nos ad justitiam esse natos, neque opinione, sed naturâ jus constitutum esse, &c. Quapropter vel ex his unusquisque ad huius sanctissimi humani pectoris boni culturam, invitamentum habere potest maximè, ad hanc virtutum reginam, Cic. lib. 3. Offio. exploratè cognoscendam, incitamentum summum: Quo modo & nos concitati, pertractatis in specie reliquis virtutibus Moralibus, animum impresentiâ induximus ingredi & augustiss: Iustitiæ templum, adytisque, eius paulùm lustrare ut quam pulchra ea, quam necessaria, sit in conspectu: Idque in thesibus insequentibus, circumcisè & κατὰ κεφάλαιον hanc ad faciem adornatis.

T H E S I S I.

VT à lineâ, quod ajunt, incipiamus, est perspicuè verum, appellationem juris à jubendo esse contractam, liquidem honestum jubere forma est Juris, à quâ convenientissimè appellationes desumuntur rerum: à voce verò hac, Ius, generatur porrò Iustus, ab hac ulterius procreatur ipsa vox Iustitia; Sicque si notationem, vel nominis ex origine rationem spectes, est in claro, quod Iustitiæ appellatio à jure ducatur, non contrâ.

II. Negare interim nolumus, quod si attendantur res, quæ significantur per voces illas, omnino Ius, seu res, est à Iustitiâ, seu re, sicut à fine, vicissimque Iustitia à Iure, tanquam à causâ efficiente: Ius enim sic medium existit, quod Iustitiam consequimur. Finem verò & Efficientem, esse sibi invicem causas, nimis in Philosophia Peripatetica notum est.

III. Generatim verò Iustitia, est quæ hujus loci. definiri commodum ex communi receptaq; quasi hominum opinione, hunc in modum potest, quod sit habitus animi, quo ad actiones justas idonei sumus, & quo justa cum agimus, tum volumus, lib. 5. Eth. Nic. cap. 1: Salutatur nomine Habitibus, dum justus non nascamur, nec ipsa res beneficiaria sit, sed illam quisq; sibi actionibus crebris tam, quam benè validis parare debeat.

IV. Deinde materia Iustitiæ clarè innuitur, quæ actiones sunt justæ, quarum sanè interventu illa à cæteris virtutibus omnibus longè discernitur. Ad hæc proprium Iustitiæ aperitur, quod illa operam non insumat suam in affectu aliquo moderando: Sed quod solum circa actiones sit occupata.

V. Demum principium illius notatur, *ἀρετῆς* scil. firma, à quâ in mediam hominum vitam profluunt justæ tum *δυνάμεις*, ut possint justæ agere, tum *ἐπιθυμίαι*, ut scil. quando occasionem justè agendi vel habent, agant justæ, vel non habent, velint saltem & cupiant justæ agere.

VI. Ut verò Injustus duplici notatur nomine, vel *ἀδύνομος*, dum à Legibus, quales illæ cunq; sunt, discedit, sicq; Rempubl. injuriâ, eaq; hæret levi, adscit, vel *ἀλεονείκτης* aut *ἀνίστος* plurisq; cupidus: Ita & Iustus totidem appellatur modis, nimirum vel *νόμιμος*, Legum observans, vel *ἰσθός*, Equus, lib. 5. Eth. Nic. cap. 2.

VII. Inde Communis & Absoluta prodit Iustitia, quæ & Universalis vulgi fertur verbo, uti & Legalis: Hinc Particularis comparataq; elicitur. Illa est tota circa actiones LL. mandatas, vel alioqui honestati consentaneas: Hæc occupata tenetur unice circa externa bona, in quibus scil. *ἐπιθυμία* καὶ *ἀποχρῆμα* locum habet. Illa efficit cives: Hæc reddit viros bonos.

VIII. Ac ut speciatim ulterius ac uberius etiamnum quid de presenti hac re dicamus, Universalis Iustitia est virtus perfecta, aliorum utilitatibus commodisq; in vita communi inserviens, lib. 5. Eth. cap. 3: Seu obedientia est erga omnes leges, ac virtutum conjunctio ac glutinamentum, Cælius lib. 23. variar. sap. 14. Plutarch. in lib. de virtut. moral.

IX. Innuit enim, tum ut personis, cum quibus agimus, tribuamus unicuiq; quod suum est, neminem aut operâ, aut verbo ledendo: Tum leges ut observemus, regulis nimirum vitæ humanæ, quibus quicumq; obtemperat, DEO obtemperat servatq; virtutum omnigenarum præcepta, Plato in Polit. fol. 187. Cic. lib. 1. de LL.

10. Tum

X. Tūm res, circa quas versamur, tanti faciamus, quanti convenit, ac tantum de illis recipiamus, quanti fieri debet, sint voluptates, sit pecunia, sint honores, &c. Tūm deniq; ut facultates anima nostra hunc in modum componamus, ut inferiores obedientiam praestent superioribus, Et haec illis recte imperent, Piccol. grad. 4. de virtut. mor. cap. 30.

XI. Hinc non inrecte nominatur Virtus, & Perfecta, quia in ea perfectus est conspicuus virtutum omnium usus, dum non solum & sibi, & ei in quo est, non sit non justa & aequa, verum maxime se ad alienas utilitates porrigat atq; explicat, Cic lib. 2. de Republ. citante Nonnio fol. 145: Et Praestantissima, quia instar Solis universum humanum orbem pro facultate illustrat; Quo autem bonum fecundius est, latiusq; spargitur, eo eminentius.

XII. Et demum pulcherrima, ac juxta illud Euripidis, ——— Nec tam Hesperus, nec Lucifer mirandus est: Idq; cum ejus praestantia ac perfectio meretur, Tūm cum reliquae virtutes, ceu stella, splendidissime in hujus quasi caelo luceant, siquidem vero verius illud est Theognidis, In gnom. v. 147. *ὡς δὲ διχαιοσύνη σὺν ἀλλήλοισιν πᾶσι ἀρετῆσι.*

XIII. Porro Iustitiae particularis, quae hujus proprie instituitur est, nomine, quidam peculiaris venit habitus, seu virtus Moralis, à reliquis interstincta, ac in bonorum externorum communione districta: Hancq; omnino dari, vel hoc pro testimonio dicit, quod injusti nomen multis imponatur, qui in nullo alio vitio sunt, ac tantum *ἡλεονέκται*, plures ac iniqui lucri cupidi existunt, lib. 5. Eth. Nic. cap. 4.

XIV. Quid? quod licet omnis actio universaliter injusta ad certam aliquam vitiositatem Ethicarum speciem quaeat referri, uti etiam vitiositas omnis ad Injusticiam Universalem reduci: Tamen haec omnis actio vel *ἡλεονέκται* ad determinatam vitiositatis speciem aperte quadrat, ut si quis in ludo quempiam tangat, non gratia pecuniae, verum victoria; Vel vitiosa etiam ad *ἡλεονέξια* commodum reduci potest, ut qui aciem deseruit, certe non videtur *ἡλεονέκται*, Zuing, in tab. Eth. f. mibi 285.

XV. Hic notat is, exinde *ἀκρονίτι* colligi quae Objectum Iustitiae Particularis, illud nimirum esse bona externa, quae in fortunae temeritate sunt locata, inq; quibus expetendis modum per omnia excedere possumus: Considerationem verò duplicem potiss: subeant, aut simplicem, sicq; naturam suam sunt, dicuntur vè bona; Aut respectivam, atq; tum sunt *συνδέτερον*, nec bona nec mala, nisi quae homines vel bene, vel illis utuntur male.

XVI. Quod autem spectat officium hujus virtutis, de eo in genere hoc non transitorie advertendum est, quod illud ad modum reliquarum virtutum in mediocritate consistat; Cumq; hac per se duo habeat extrema; Et vero Iustitia Particularis non solum sit mediocritas inter excessum & defectum, sed & relatio quadam agentis ad patiens, & rerum ad personas.

XVII. Ideo hujus forma per geminam omnino mediocritatem, interq; quatuor positam terminos, definienda est: Qui duo sunt rerum, in quibus Iustitia occupatur, hoc est, excessus & defectus tam pretij, quam rei emptæ; Duo vero personarum, ergo quas exercetur, ut sunt emptor & venditor, distribuens & accipiens.

XVIII. Hinc igitur pronunciare nil aliud habemus, quam Iustitia particularis officium esse servare mediocritatem tam rerum quam personarum, ut scilicet eadem sit proportio in rebus, quâ proportione personæ erga se mutuo sunt adfectæ: Hoc enim nisi factitaretur, facilime aequitas laderetur, occasioq; daretur amplæ justis querimonijs.

XIX. Caterum Iustitia Particularis est dividua in Distributivam seu διανεμητικήν, & in Commutativam seu συναλλάττειν: Illa virtus est in distributione honoris, pecuniæ, & aliorum bonorum externorum, quæ inter cives distribui solent, occupata, lib. 5. Eth. cap. 5. Exinde termini hijs quoque quatuor sunt, duæ scilicet personæ accipientes, & duæ itidem res accipiendæ seu distribuendæ.

XX. Proportio autem inter eos instituenda est Geometrica, ita ut attentè attendatur & dignitas personarum, quibus aliquid est distribuendum, & discrimen rerum, quæ distribuuntur, & deinde dignitas rerum conferatur cum dignitate personarum, ut una alteri congruat, & equalibus equalia, in equalibus inequalia contingant, lib. 5. Eth. Nic. cap. 6.

XXI. Quocirca si justa fieri debeat proportio, triplex per omnia instituenda est terminorum in antè dictorum collatio, 1. directa, ut personæ cum personâ, & res cum re conferatur: 2. alternata, ut termini ad invicem permutentur, singulaq; personæ cum singulis conferantur rebus, 3. conjuncta, hoc est, res junctæ omnibus personis simul comparandæ sunt, Ibid. cap. 7.

XXII. Ad hanc vero Iustitiam distributivam, nec incommodè nec referri potest incongruè jus, quod vocitant, Talionis: Quod in duplici potest esse censu, aliud Simplex seu Pythagoreum, quando quis id, quod alteri fecit, eodem parili modo patitur, & hoc in civitate tolerari nec debet, nec potest;

test; Aliud Analogicum, quod ad certam equalitatem reducitur, secundum proportionem personarum & rerum, & hoc in humanâ societate utile non tam est rationibus benè mltis, quam valde necessarium, Ibid. cap. 8.

XXIII. Hec de Distributiva: Commutativa Iustitia est virtus, quâ in commutatione rerum & contractibus servatur equalitas, atq; id, quod in commercijs est inaequale, corrigitur. Hinc ex facili patet, cum qua sit differentia inter hanc & Distributivam Iustitiam, tunc quodnam huius sit officium, servare scilicet inquisitè proportionem Arithmeticam.

XXIV. In hac enim non attenditur persona aliqua, at enim solum res commutanda, ne in illis sit magis & minus, seu lucrum & damnum: Quod ipsum tunc demum commodum fit, quando constituitur unum illarum medium, advertiturq; anne medio illi utraque conveniat res; Nam si in uno tertio conveniunt, inter se indubiè etiam consentient. Sin verò à medio discrepant, tunc rei superant; tantum detrahendum est, quantum illa medium superat: Vel tantundem rei deficienti adjectandum, prout id proportio Arithmetica flagitat atq; exposcit.

XXV. Estq; Iustitia commutativa pro commutationum atq; contractuum ratione, quos circa versatur, duplex: Alia namq; commutatio fit in contractibus spontaneis, qui nobis fiunt consentientibus & volentibus, ut sunt, 1. Emptio & Venditio. 2. Mutuum, cum ita rem aliquam ab alio accipimus, ut similem specie & valore restituamus, lib. 5. Eth. Nic. c. 5.

XXVI. 3. Sponsio seu fidejussio. 4. Commutatum, quando rem aliquam ad usum nostrum ab alio accipimus, postq; eandem numero ac qualitate reddimus. 5. Depositum, cum rem aliquam alterius fidei committimus, ut nim. eam nobis petentibus restituat. 6. Locatio & conductio, quando usum alicujus rei pro mercede ad tempus capimus.

XXVII. Alia iterum in contractibus Invidis, seu improprie ac secundum quid sic dictis, qui fiunt nobis vel ignorantibus, ut adulterium, furtum, veneficium &c. vel repugnantibus, ut verbera, rapina, convicia, contumelia, & mors seu interfectio. Tantum de Iustitia ipsa.

XXVIII. Huic partim cognata est Equitas, seu *Ἐπιείκεια*, que est virtus, quâ quis rectè legem, in multis circumstantijs deficientem, ob generalitatem suam, corrigit atq; moderatur: Ipsiq; duo adversantur, cum ἀνεπιείκεια, quod persapè injuria nimis summa est; Tum σκολοφάρτια, que aliàs calumnia, ac est callida & malitiosa juris scripti interpretatio, lib. 5. Eth. cap. 10.

XXIX. Partim opposita Injustitia, quae cum in duobus haere at, facere scilicet injuriam, & pati eandem: Ideo eadem diversa pro ratione tum excessus, tum dici potest Iustitiae defectus; Et sanè nil est, unius quasi verbi notà, aliud, quam vitium in rerum externarum distributione vel commutatione mediocritatem violans, Ibid. cap. 8. Hec de Iustitia.

XXIX. Porro superest ut de Iure verborum quid faciamus: Interim tamen cum haec ipsa materia alibi in Politicis sit à nobis tangenda, ac inibi laudè deducenda; Sufficiet sanè hic ceu in τὸ πω eandem proposuisse. Ius igitur est Iustitiae effectum, quod in mutuae societatis usu recta ratio praescribit.

XXXI. Estq; aliud αὐτῶν, quod δικαίον πολιτικόν adpellatur, existitq; iterum vel φυσικόν, quod ubique gentium eandem habet vim; vel νομιμόν, quod ex instituto hominum suam habet auctoritatem: Ac est vel ἐγγραφόν, ut lex, plebis, &c. vel ἀγγραφόν, quod diuturnus usus comprobavit.

XXXII. Aliud οἰκονομικόν, quod triplex est, vel δεσπολικόν, inter dominum & Servum, vel πατρικόν, inter parentes & liberos, vel γαμικόν, inter maritum & uxorem, lib. 5. Eth. cap. 6. Sed plura addere charta angustia validè vetat: Hec igitur de Virtutibus moralibus in specie dixisse sufficiant.

A D J E C T A N E A.

1. Iustitia & Universalis & Particularis reliquis virtutibus est prestantior. 2. Et haec ab illa differt ut pars à toto. 3. Injuriam nemo volens patitur. 4. Nemoq; eam sibi ipsi inferre potest. 5. Nec omnis qui patitur injustam rem, injurià adficitur. 6. Ac deterius est facere, quam pati injuriam. 7. Ius naturae est immutabile. 8. Ac cum hoc, uti nec cum divino, simpliciter jus civile pugnat. 9. Ab eo etiam est distinctio dominiorum. 10. Lex, quae fures suspendio adjudicat, iustiss. est.

F I N I S.

Umg. VI 26

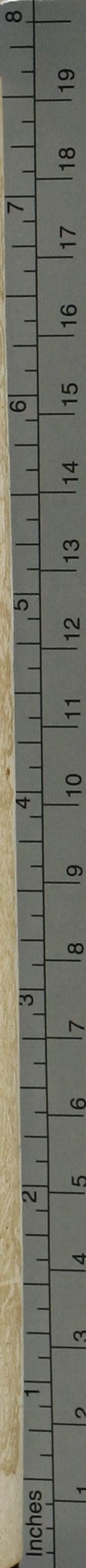
= [Dissertationes
Theol. Vol. 707]

Sb.

VD 17

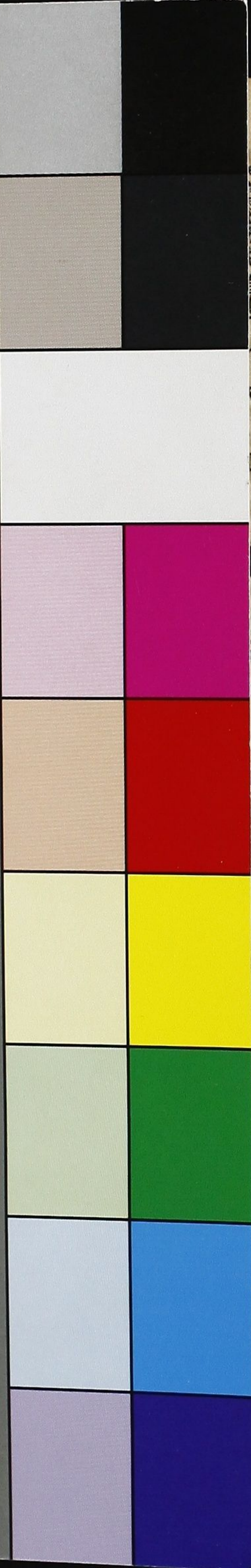

B.I.G.

Farbkarte #13

Black, 3/Color, White, Magenta, Red, Yellow, Green, Cyan, Blue

A. A. C. C.
COMPUTATIO
TIONUM PHILO-
SOPHO-
VICARUM XLI,

De
JUSTITIA ET IURE.

Quam,
benignè adjuvante Gratiâ,
SUB PRÆSIDIO

Æ T I L E M A N I

Colleg. Philos. Adjuncti,
sui gratiâ defendendam suscipiet,
S M O L L E R U S , B E R O -
L I N D E N B E R G I -
M a r c h i a c u s ,

Vittebergensi Academiâ,
Iunij, hora & loco solitis.
habetur Can. 12. qq. 2. cum
devotiss.

est Iusticiam colere, ac sua cuiq; jura servare.
finere quod potestatis est fieri, sed quod e-
um est fieri & custodiri.

WITTEBERGÆ,
Gormanni, ANNO M. DC. XI.

